

Het tweede leven van een pijp

Aad Kleijweg

Onlangs kwam ik in het bezit van een interessant pijpenkopje wat gevonden is in de polder Bloemendaal bij Waddinxveen waar wel meer stortmateriaal van Goudse pijpenmakers is gevonden. De woorden "Tweede leven" in de titel zijn wat bizar als je bedenkt dat dit pijpje gemaakt is ter gelegenheid van het overlijden van Stadhouder Willem IV in 1751¹. De nog niet geheel ovoïde vorm doet vermoeden dat het pijpje wat vroeger gemaakt is. Mijn inziens is het pijpje oorspronkelijk in gebruik genomen in 1747 ter gelegenheid van het aanstellen van Willem IV als stadhouder van alle gewesten. Echter toen ontbraken nog de twee medaillons waarin de naakte kinderfiguren een schedel omhoog houden.

Afbeelding 1: 1a. Collectie Aad Kleijweg; 1b. Waddinxveen, polder Bloemendaal; 2a. Ovoïde; 2b. Generaliteitswapen met de 7 provinciën vastgehouden door twee leeuwen. Aan weerszijden medaillons met naakte kinderfiguren die een schedel omhoog houden; 2c. Gouds wapenschild /-; 2d. Dordtse maagd; 2e. Ongeglaasd; 2f. Gebotterd; 2g. Gehele radering rondom ketelopening; 2h -; 3a. ; 3b. ; 3c. -; 4. 1751-1752; 5. Gouda; 6. Maarten Verzijl; 7. .

In het boek "De Tabakspijp als Oranjepropaganda" van D.H. Duco, staan op pagina 25 twee voorbeelden afgebeeld hoe het pijpje er oorspronkelijk heeft uitgezien. Toen stadhouder Willem IV in 1751 kwam te overlijden heeft de pijpenmaker vermoedelijk door de graveur de twee medaillons er bij laten maken om in te spelen op deze kortstondige gebeurtenis. Ze hadden ook best wel de tijd om de mal aan te passen want ondanks dat de stadhouder Willem IV op 22 oktober 1751 kwam te overlijden, werd hij opgebaard totdat hij uiteindelijk 4 februari 1752 werd bijgezet in de Nieuwe kerk in Delft. Zo had een andere pijpenmaker zelfs de tijd een zeer fraaie pijp te kunnen

¹ Mondelinge mededeling Jan van Oostveen, Tiel.

produceren met het zelfde thema zoals afgebeeld in het boek van W. Krommenhoek en A. Vrij "Kleipijpen Drie eeuwen kleipijpen in foto's" op pagina 219 onder de nummers 835 en 835a.

Beschrijving pijpenkop

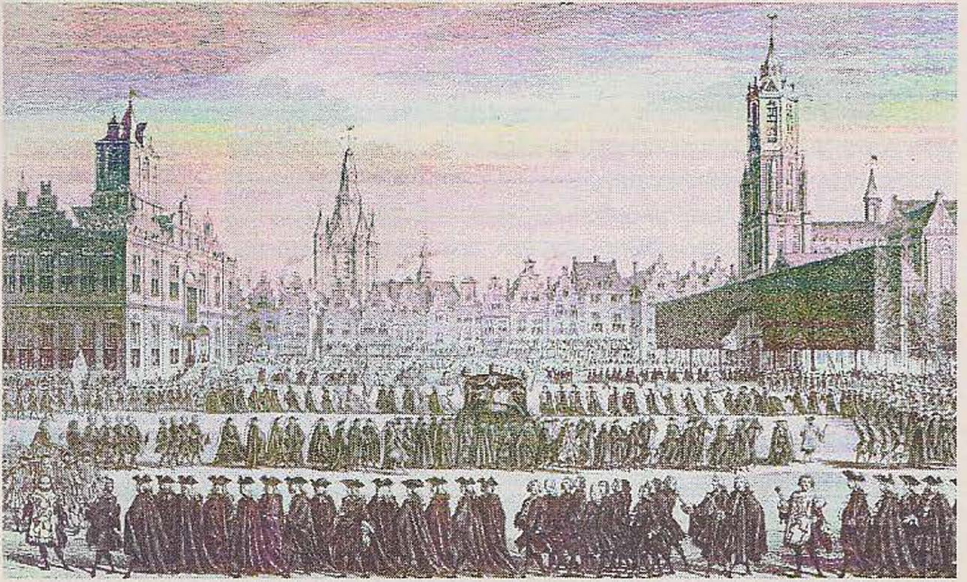
Het is een bijna ovoïde model waar als versiering op de voorzijde het generaliteitswapen met de zeven provinciën staat die vastgehouden wordt door twee staande leeuwen met toegewend gezicht. Boven de leeuwen zien we twee medaillons met daarin naakte kinderfiguren die in symmetrie geplaatst zijn en met de buitenste hand een schedel omhoog houden. Het is niet zo goed zichtbaar wat de kinderfiguurtjes in de andere hand houden; het zou kunnen zijn dat ze daarmee op een zeis rusten of een zandloper vasthouden wat ook attributen zijn die symbolisch met de dood te maken hebben. Links en rechts van het generaliteitswapen zijn vlaggen geplaatst waarop links een zon staat en rechts een staande leeuw. Rond de vlaggenmasten zijn bladranken met oranjeappeltjes gedrapeerd. De pijpenkop draagt het hielmerk De Dortse Maagd van de Goudse pijpenmaker Maarten Verzijl. Als bijmerk is aan de linkerzijde het wapen van Gouda geplaatst.

Afbeelding 2: Detail medaillon met doodshoofd

Geschiedenis

Willem IV is in Leeuwarden geboren op 1 september 1711. Krachtens zijn geboorte werd hij stadhouder van Friesland en in 1718 ook van Groningen. In 1722 kwamen ook nog de gewesten Gelderland en Drenthe er bij. Tot Willem IV meerderjarig werd trad zijn moeder op als regentes tot 1731. Op 25 maart 1734 trouwde hij in Londen met Anna van Hannover. In 1747 werd hij door de politieke omstandigheden aangesteld als stadhouder van alle gewesten. Het stadhouderschap heeft Willem IV niet zoveel jaren kunnen uitvoeren want op 22 oktober 1751 kwam hij te overlijden. Later op 24 februari werd hij bijgezet in de koninklijke grafkelder in de Nieuwe kerk in Delft.

Afbeelding 3: Begrafenisstoet op het marktplein van Delft